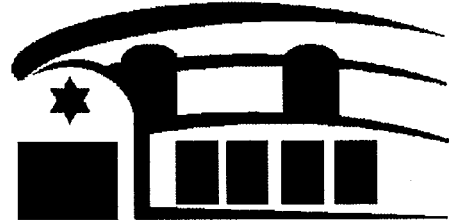

The
Dr. Yitzchak Belizon z"l
BEIS MEDRASH
OF BOCA RATON SYNAGOGUE

Men's Afternoon Kollel

Sponsored by Frohlich Financial Group, LLC

PARSHAS MISHPATIM- SHEKALIM-
PRE-ADAR GEMS 5780

Rabbi Ari Mirzoeff

This week's learning is sponsored by the Torah Ohr members of the Afternoon Kollel

For more information, or to sponsor a shiur, please contact the Rosh Beis Medrash,
Rabbi Simcha Shabtai, at rss@brsonline.org or 347.439.7031

חמשה בקר ישלם תחת השור

וארבע צאן תחת השה (כ"א ל"ז)

איתא בחז"ל: אמר ריב"ז בא וראה כמה גדול כבוד הבריות, שור שהלך ברגליו – חמשה, שה שהרכיבו על כתפו – ארבעה. והמשגיח דמיר הגה"צ ר' ירוחם אמר כי טמונה כאן עוד נקודה. לא דומה אדם העובר עבירה ונהנה מהעבירה, לאדם שעושה עבירה ומצטער בשעת עשייתה. ענשו של האחרון קל יותר. כי הוא איננו נהנה מן העבירה במאה אחוז. הגנב שנושא את השה על כתיפו ומתאמץ במשאו אין לו הנאה גמורה ממעשה הגניבה, ויכול להיות שבזמן שהוא נושא את השה וזה גורם לו קשיים, הוא מתחרט בליבו על שגנב. לכן ענשו יותר קל.

ואם בענשים זה כך, בשכר ודאי שגם המורד הוא זה. אדם העושה מצוה ושמח בה מאד ודאי ששכרו מרובה מאותו אחד שאף הוא עשה את המצוה, אבל במרירות ובלי שמחה של מצוה.

בפרשת התוכחה כתוב שכל התוכחות יבואו "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה" עבדו את השי"ת! אבל לא עבדו בשמחה, וע"ז בא כל התוכחה.

יש ששואלים וכי בגלל שהשמחה היתה חסירה בשעת קיום המצוה, מגיע ענש כ"כ גדול, הרי את עצם המצוה הם כן קימו. לכן הם מסבירים "תחת, אשר לא עבדת את ה' אלוקיך, בשמחה" התוכחות באות בגלל ששמחו על אי קיום התורה, וכיון שזה היה בשמחה, ששמחו על ביטול התורה ומצוותיה לכן יבואו התוכחות.

אמר גאון אחד, שני הפשטים נכונים, בתחילה בפשט הראשון, עבודת ה' נעשית בקרירות וכלי שמחה, וזה גורם שיגיעו למצב שיפסיקו כלל לקיים מצות התורה וזה יהיה בשמחה.

ומצינו באמוראים שהיו שמחים על כל קיום מצוה. הגמרא מספרת על אמורא שמצא את חבירו שמח שמחה רבה ושאלו על מה זה. אמר לו: סמכתי גאולה לתפילה, וע"ז שמח הוא שמחה גדולה.

תרומה

ויקחו לי תרומה (כ"ה ב')

מפרש רש"י: לי לשמי, מקשים המפרשים, הלא מצינו בחז"ל שאמרו: לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה –

גורג כ"ח י"ח ח"א
of Berdichev

2

שמו 99 פדושת פרשת משפטים

להשם יתברך בתורה ובמצות מביא תענוג גדול למעלה. וכשאדם רוצה לידע אם השם יתברך יש לו תענוג מעבודתו, הבחינה הוא על זה, אם אדם רואה שלבו בוער כאש ומתלהב תמיד לעבוד אותו, ויש לו חשק ורצון בעבודת הבורא, אז בוודאי מוכח שהשם יתברך יש לו תענוג מעבודתו, ולכך מסייעין לו מן השמים, ושולחין לו מחשבות קדושות לתוך לבו. לזה אמר ומראה כבוד ה' כו', שהסימן כשירצה אדם לידע אם רואה כבוד ה' והקב"ה נהנה ממנו, ולזה 'כאש אוכלת', אם לבו בוער כאש. וקל להבין ל'.

לאב יותר תענוג, כמבואר ברבותינו ז"ל (ברכות לד, ב) במקום שבעלי תשובה עומדין כו'. וזהו הרמז 'משנכנס אדר' (תענית כט, א), כשעולין הנצוצות מסטרא אחרא, הרמז במלת 'אדר' מלשון אדרת שער, כשהנצוצות יש להם עליות להכנס בקדושה, 'מרבין בשמחה' כט. וזהו מעברין חודש אדר בשביל י"א יום, הרמז ב'עשתי עשרה' יריעות עיזים כנ"ל, גם כן מורה על עליות נצוצות להכנס בקדושה. והמבין יבין:

ומראה כבוד ה' כאש אוכלת כו' (כו, יז). דהנה האדם בעבודתו

(א"ח)

פרשת שקלים

לזכור מה שעשה לנו עמלק (דברים כה, יז), ועמלק הוא יצר הרע. ובאמת למה הבחירה הוא, כדי שעל ידי זה יהיה להבורא נחת רוח ותפארת, מזה האדם שמרגיז היצר הטוב על היצר הרע, אז הבורא ברוך הוא מתפאר עצמו בברואיו. ועל זה מרומז פרשת 'פרה', כי פרה הוא נגד התפארת, לרמוז על הנ"ל. ופרשת 'חודש' מרומז שלא תאמר חס ושלום משברא השם יתברך את עולמו שוב אינו

שבת שקלים הוא כפי מה שכתוב בספר 'יצירה (פ"ב מתני' ה) שקלן והמירן. דהיינו הקב"ה בשעת בריאת העולם, שקל איך להשפיע על שרפים כמדריגתם, ולכל הרקיעים ולכל העולמות, ולזה העולם התחתון ולכל הברואים שבוה העולם, לכל אחד כפי מדריגתו ובחינתו, ונתן לאדם שהוא תכלית הבריאה הבחירה בידו לילך בדרך הטוב או חס ושלום כו'. ועל זה מרומז פרשת 'זכור', כי זכור הוא

פ' ויחי ד"ה ענין שובכ"ם: ושמעתי מפי אמו"ר כי בימי שובכ"ם הוא עליות ניצוצות. ע"כ. פ"א. וע"ע דרושים לפורים ד"ה לבאר מאמר: משנכנס אדר מרבין בשמחה. כי עיקר השמחה לאדם בהעלותו הנצוצות לעבודתו יתברך, שהנצוצות נעשים לאדם שמעלה אותם כמו לבוש, וזה מגיע לו השמחה. וקודם אדר הוא שובכ"ם שהוא העת העלאת הנצוצות לקדושה, ומשהגיע אדר כבר הגיע העת שהעלה אותם מקודם בשובכ"ם, ועתה באדר נעשים לו מלבוש, וגלל כן נקרא שמו 'אדר' לשון מלבוש, כמו 'אדרת אליהו' (מ"ב ב, ג). וזהו מאמר חכמינו ז"ל 'משנכנס אדר', כשהגיע אצלו הלבוש מנצוצות הקדושים שהעלה בשובכ"ם, 'מרבין בשמחה', כי בא לו השמחה שמעלה אותם. ע"כ. פ"א. ראה בית לוי כאן. א. ע"י זוה"ק ח"ג קס, א:

2

(3)

ה'תש"ן ה'תש"א ה'תש"ב ה'תש"ג ה'תש"ד ה'תש"ה ה'תש"ו ה'תש"ז ה'תש"ח ה'תש"ט ה'תש"י

ערה

מישה

פרשת משפטים

תורת

והנה לקמן כתיב ושוחד לא תקח וגו' וגר לא תלחץ
 ואחס ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם
 בארץ מצרים, י"ל עפ"י מ"ש בתשובת חו"י תשובה
 להגאון שעל כן הותר ליהודים ליתן שוחד לשרי
 הגוים, לא להטות משפט הגוי בעל ריבו, אלא
 להשוותו כי אין שנאה כשנאת הדת ונפש השר
 קרובה ע"כ הותר ליהודים ליתן לו שוחד להשוותו
 עם הגוי ושז יאל משפט נדק, וא"כ ה"נ שמא
 יאמר הדיין ידעתי נפש הגר איננו כנפש ישראל
 וא"כ לצדי נוטה יותר לישראל על כן אקח שוחד
 מהגר להשוותו עם הישראל, אל תאמר כן כי ככס
 כגר ושוחד לא תקח וכו' וגר לא תלחץ ליקח ממנו
 שוחד לומר ואחס ידעתם את נפש הגר שאינו שוה
 עמכם, חלילה לא תאמר כן כי גרים הייתם בארץ
 מצרים ולשעה קלה חידש השי"ת לכם לב טהור
 ונפש יקרה וה"נ הגר :

7

*אם כסף תלוה את עמי את העני עמך, יש לפרש
 צדק רמו ומוסר דכתיב מלוה ה' חונן דל
 גמולו ישלם לו, דיש צנתי נדקה אחד שנותן לשם ה'
 לקיים מצות צוראו ואחד שנותן כדי לקבל שכר עליה
 וזה מלוה ה' צנתינו לדל שמאמין שהקב"ה ישלם לו
 שכר טוב בעבורו ומלוה אותו להקב"ה עד זמן אשר
 ישלם לו ואמר הקרא ואפי' "מלוה" ה' כשנותן בתורת
 הלואה לה' בזה שחונן דל ועושה ע"מ לקבל פרס
 אפי"ה גמולו ישלם לו וזה שאמר אם כסף תלוה את
 עמי תלוה לשון לוי היינו שירצה עמי שהכסף תלוה
 אותם לעוה"ב כדכתיב נדק לפניו יהלך וכמו שמתן אין
 מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אצ"ט ומרגליות
 רק מלוות ומע"ט את העני עמך בשעה שהעניות עמך
 דהיינו לאחר מיתתך שהמת קרוי דל כמו שאמרו חכ"ל
 מסכת ברכות י"ח ע"א לא תהי' לו כנושה היינו
 צנתינתך נדקה לא תהי' כנושה להשי"ת שמתן ע"מ
 להיות מלוה לה' (ובזה יש להבין המד"ר לא תהי' לו

(3)

זכאי ור"ע (שכל אחד חיה ק"כ שנים כדאיתא בגמרא)
 וכדכתיב והי' ימיו מלאה ועשרים וכמו שפירשתי
 במקום אחר בפסוק מספר ימיך אמלא, והא דאמר
 מרע"ה בעצמו בתפלה למשה ימי שנתינו זהם שבעים
 שנה פירשתי במקום אחר דהיינו אחר שנכנס לבית
 הספר בן עשר למשנה ושמש רבו ארבעים שנה (כי
 אין אדם עומד על דעת רבו עד ארבעים שנה) ונעשה
 בן חמשים מאז ואילך ימי שנתינו שבעים שנה דהיינו
 ק"כ שנה, וכן עשרים מתחיל חיוב מחצית השקל נמצא
 נותן מאה מחצית השקל לכל שנתינו שהוא חמשים
 שקלים כמהר הצחלות לכפר על מעשה העגל, והיינו
 דאמר המן לשקול עשרת אלפים ככר כסף כל
 פדיונם, מאה ככר לשנה והוא כל פדיונם מאה פעמים
 מאה :

(כ"ה)

זובח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו, וגר לא תונה
 ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים, רמו
 רמז"ן זובח לאלהים היינו צנונה לשום שם, אלא להוי'
 לבדו, וזיתרו כתיב ויקח עולה וזבחים לאלקים כי עדיין
 לא ידע השם, ואמרי' במס' ע"ז (דף נ"ז ע"א אמר
 ר"נ אמר שמואל הלוקח עבדים מן הנכרים עושין יין
 נסך עד שיסתקע שם ע"ז מפיהם) היינו שנים עשר
 חודש ואמנם גר מיד שיתגייר צאונה רגע מאמינים
 בו ושוחט אפילו קדשים צבית המקדש, ולא תלחצנו
 לומר עדיין מחשבתך לאלקים לא לה' לבדו דלא עדיפת
 מיתרו לא תאמר כן, והטעם כי מיד שנותן לבו
 להתגייר מרגונו יחדש לו נפש טהורה משמים ממעל,
 וראי' מריש לקיש משעה שנתן לבו לתורה חלש חילי,
 (גמרי' מניעה דף פ"ד ע"א) נחלש גופו ונתאמץ שכלו
 ונפשו, וראייה מיניאיתנו ממנרים ממ"ט שערי טומאה
 וכמעט רגע נתהפך לבס ואציה אחכס אלי, ה"נ
 דכוותי ע"כ זובח לאלקים יחרם, ומ"מ גר לא תלחץ
 צה כי הרי גרים הייתם בארץ מצרים במקום ערות
 הארץ ולשעה קלה נהפך לצבכם לקדושה :

(א)

E

(4)

הרב אברהם שאול כ"מין ספר 2102
4 י"א
כתב משפטים סופר שיג

העני עמך, שאתה יודע שהוא עני ואין לו לשלם, אלא שבוש בפני בני אדם ליקח מתנות, לכן תלוה לו (אם) ולא תהיה לו כנושה אלא שבלבך יהיה מתנה גמורה. והיינו דמביא המדרש הקרא טוב איש חונן ומלוה ע"ד שפרשתי, כנ"ל:

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך.
נ"ל כי עיקר מצות צדקה נתינתה והלואתה שיקבל העני בסבר פנים יפות ולקרבו אצלו, ואל ישלח לו מתנתו או הלואתו חוצה בל יראה פניו כלל. והיינו אם כסף תלוה את עמי את העני עמך, דהיינו שיהיה עמך וידבר פנים אל פנים, לא תהיה לו כנושה כדרך המלוים שהלוה עבד לאיש מלוה, לא תהיה לו כן, וק"ל:

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך.
במדרש [שם רעה לג, א] הביא ע"ז הפסוק טוב איש חונן ומלוה יכלכל דבריו במשפט וכו'. ונ"ל לפרש הקרא, כי מי שנותן רק משום שמצוה ליתן אין מרבה כל כך בצדקה, כמו הנותן מתוך שנפתחו רחמיו על העני ומשתתף בצערו. והיינו טוב איש חונן ומלוה, שחונן על העני, יכלכל דבריו במשפט, שיהיה לו המצוה למשפט מילתא בטעמא, שחונן עליו, שמכח זה כי לעולם לא ימוט, דהיינו בשביל שיחי בני וכדומה שיאריך ימיו, ואז בודאי הרבה יתן לו ולא יקמץ, כי מותר לו ליתן על מנת שלעולם לא ימוט ולצפות לתשלום גמול ולקבל שכר בעולם הזה. והנה כל המצות שאדם עושה אין מקבל שכר בעולם הזה, והוא כנושה מעשיו לקבל השכר והפרעון לאחר זמן בעה"ב, משא"כ במצות צדקה מיד יקבל שכרו. והיינו אם כסף תלוה את עמי וכו' לא תהיה לו כנושה מעותיך שתפרע לאחר זמן, כי מיד תקבל שכרך. ולא תשימון עליו נשך שכר המתנת המעות, דהרי תקבל שכר מהקב"ה מיד בלי המתנה

על הראשון שמלוה לת"ח וסתמא בלא רבית, לא תהיה לו כנושה שיהיה מוכנע תחתיו, ועיין אבן עזרא שכן פירש. ואמר לא תשימון עליו נשך, היינו נגד את העני עמך, דמסתמא מלוה לוקח נשך, וציותה התורה עליו שלא ליקח נשך, וק"ל:

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך.
נ"ל הנה כתיב [מהללס קו, ג] אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת, צריך להבין למה כתיב עושה צדקה לשון יחיד, הול"ל עושי צדקה כמו שומרי משפט. ונ"ל כי בכל המצות עדיף לעשות בכנסיה ברב עם הדרת מלך, משא"כ בצדקה עדיף שיהיה מתן בסתר. והיינו אשרי שומרי משפט, שמתאספים ועושים המצוה ושומרים המשפט, אבל בצדקה עושה צדקה בכל עת, שעושה לעצמו וזהו שעושה בכל עת, כי מי שחפץ שיראו בני אדם טוב לבו אינו עושה רק כשרואים, משא"כ זהו שעושה בינו לבינו עושה בכל עת. וזהו פירוש מקרא שלפנינו, את העני עמך, שלא יהיה אחר ביניכם אלא העני ואתה וק"ל:

במדרש [רעה לג, א] מייתי כאן הה"ד טוב איש חונן ומלוה יכלכל דבריו במשפט. ונ"ל הנה מי שבוש ליקח צדקה מצוה ליתן לו בהלואה, כדאמרו חז"ל בכתובות פ' מציאת האשה [סו:]. והנה אם באמת מתכוין להלוות ולזה אין לו לשלם גורם לו רעה יותר מהטוב שעשה עמו, כי ע"י זה יהיה לבסוף לזה רשע ואינו משלם, לכן בלבו יהיה בתורת נתינה, ולעני שבוש לקחת מתנות יראה עצמו כאלו הלוה לו, והעושה כן והוא חונן הוא לשון מתנה ומלוה, והיינו טוב איש חונן ומלוה, שעושה שניהם יחד, יכלכל דבריו במשפט, שאומר רק דבריו שהוא מלוה לו ובידין ישלם לו אבל באמת הוא חונן אותו מתנת חנם. וזהו כונת הקרא, אם כסף תלוה את

(כ"ב, כו)

(כ"ב)

(4)

מין האין יאמלא מאיר זכרון סגור
על התורה משפטים חפץ חיים קכב

5

ומעם הדבר נראה כמו שכתב המהר"ל מפראג, כי הכלבים היו שומרים את עצמן בעת הצורך מלהרוץ לשונם, כמש"כ ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו (שמות י"א ז') והאדם אשר חלק לו ד' בינה ודעת, ואיננו יכול לעצור ברוחו ולכבוש את יצרו מזה, לכן הוא גרוע ממנו במדרגתו.

פי תפגע שור אויבך או חמרו תעה השב תשיבנו לו. (כ"ג ד) ובפ' תצא (דברים כ"ב א') כתיב, לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמת מהם, השב תשיבם לאחיך. וכתב הרמב"ן ז"ל, הוסיף בכאן לומר, "נדחים", כי תועה שתעה מדרכו ויוכל להטיתו הדרך בלא עמל גדול, ועתה הזכיר נדחים שברחו ממנו והרחיקו, והזכיר שה שהוא כאבד, וכו', עכ"ל.

ומזה נוכל להתבונן, אם חסה התורה כל כך על ממונו של ישראל, אפילו על חמורו או שיו, שתעה והרחיק מן הדרך והחובה על כל אחד להטותו הדרך, כל שכן שצריך לרחם על הנפש הישראלית, שתועה מן הדרך אפילו אם יצטרך עמל רב להשיבה.

והנה ידוע דרשת חז"ל ב"מ ל"א א' עה"כ, השב תשיבם לאחיך, אפילו מאה פעמים. ומזה נלמוד אף בענינו שצריך לעמול אפילו מאה פעמים להטות את התועים אל הדרך הישרה, דרך ד'.

ובאמת בזמנינו, אפילו חוטאים גמורים מצוי ברובם שאינם להכעיס ח"ו, רק תועים בדרך ע"י איזה פושעים שמתעים אותם מן הדרך, והרי הם ממש כשה אובד שאינו יודע איך לשוב אל בית בעליו, ומצוה רבה לרחם עליהם ולהורותם הדרך הנכונה, וכמו שכתוב, והודעת להם את הדרך ילכו בה.

והנה ישנם אנשים מבעלי תורה אשר נתן ד' בהם חכמה ותבונה וראויים להקרא בשם רועי ישראל, ויש בכחם לרפאות שבר עמנו להורותם הדרך הסלולה לד', אין להם לחשות בעת הזאת, שע"י השיים התועים בדרך נעשים אבודים לגמרי בהמשך הזמן, ודמם ידרש מהם. וע"ז רמו הנביא יחזקאל (ל"ד) בן אדם הנבא וגו' את הנחלות לא חזקתם וגו' ואת האובדות לא בקשתם, ודרשתי את צאני מידם. ואם הוא צופה ומביט על עניניהם ושומרם מלהלכד ברשת היצה"ר, שכרו גדול מאד. ויש שכר מיוחד לפרנסי ישראל לעוה"ב, כדאיתא בספרי פ' פנחס והובא ברש"י על הפסוק ויקח את יהושע ע"ש ד).

מ ע ש י ל מ ל ד

הערת המסדר:

ד) ובשם הגאון ר' מ"מ עפשטיין זצ"ל, שמעתי לפרש הכתוב בתהלים קי"ט, תעיתי כשה אובד בקש עבדך וגו'. דהנה בגמ' מכות כ"ד א', אמר רב

5

(6)

(מזמור)

פחד יצחק

ריב

מאמר מא

פרק א

(נ"ה ע"ב)

א. כחוג גדולי-תלמידיו של הגר"י סאלאנטער ז"ל, רווחת היתה המליצה, כי יום-הסתלקותו של הגר"י חל הוא לעולם, בפרשת משפטים. שכן עיקר חידושו של ר' ישראל היה במקצוע של בין אדם לחבירו. בודאי, שמליצה זו אינה אלא כגדר שיחה נאה. אבל מכל מקום, רואים אנו מזה, עד כמה היה חידושו של ר' ישראל מודהה בעיניהם, עם המקצוע של בין אדם לחבירו. השגרה המצויה תופסת בזה, ענין של חיזוק במקום הרפיון. כעין שאמרו, "בקעה מצא, וגדרה". בודאי שזה נכון. אבל אין תפיסה זו, ממצה את עומק-המהלך. דלפי תפיסה זו, הרי יש כאן לפנינו הנהגה המשתייכת לכל התורה כולה. ובאמת, מורגש הוא שיש כאן קביעות של יחס מסוים למקצוע זה של בין אדם לחבירו.

ב. כששני לוחות העדות נזכרים בתורה, הרי תיבת לוחות באה כשהיא חסרה, באופן שרק מצד המקרא יש כאן לשון רבים של לוחות שנים. אבל מצד המסורת, אין כאן כי אם, "לוחות" לשון יחיד. ופירשו חכמים, דבא לומר, שהלוחות היו שונים. ועדיין אנו מנששים באפלה, מפני שאין אנו יודעים, שיוון זה של לוחות מה הוא בא ללמדנו, כי אמנם אורו של שיוון זה במעמקים הוא גנוז.

ג. מאורע מעמד הר סיני, הוא הוא גם המאורע של כניסה בברית. ומעשה כריתות-הברית במעמד הר סיני, מפורש הוא בתורה: "ויקח משה חצי הדם וישם באנגות, וחצי הדם זרק על המזבח". ואחר כך הוא אומר, "ויקח משה את הדם, ויזרוק על העם, ויאמר הנה דם הברית, אשר כרת השם עמכם, על כל הדברים האלה". כלומר, חצי לגבות, וחצי לאומת. חלוקה זו לחצאין, היא הקובעת את חותם הברית, וכל זה נכלל הוא במעמד הר סיני.

ד. קביעות-חותם זו של כריתות-ברית, שאירעה בשעת מעמד הר סיני, מזכרחת היא לחיות טבועה גם בדברי-תורה שנאמרו באותו

(6)

7

מעמד. ומתעוררת היא בכאן השאלה. מעשה של כריתות-ברית בעצם הדיבורים והדברות, כיצד הוא נקבע?

ה. והנה מתחלקים הם הדיבורים לחצאין: חמש דברות בין אדם למקום, וחמש דברות בין אדם לחבירו. חצי לגבוה, וחצי לאומה, פלגא עליו, ופלגא עלך. חלוקת חצי-חצי היא מעשה של כריתות-ברית. זכורה היא לנו הברית עם אבינו הראשון, שגם שם נאמר „ויכתר אותם בתוך“. ועל שם „ביתור-תוך“ זה, קרויה היא הברית, ברית בין הבתרים. כלליות התורה מקיפה היא את ה„בין אדם למקום“ ואת „הבין אדם לחבירו“. ובעשרת הדברות נעשה מעשה של ביתור בתוך. חמש דברות בבין אדם למקום, וחמש דברות בבין אדם לחבירו. ובדאי, שגם גופם של הלוחות מוכרח הוא להיות עולה כד בכד, עם התוכן של הלוחות. ממילא, גם מתן-לחות צריך הוא לעמוד בסוד של כריתות-ברית. מפני כך, שויון הלוחות מוכרח הוא. חמש דברות של בין אדם למקום בלוח אחד, וחמש דברות של בין אדם לחבירו בלוח שני. חלוקת חצאין של כריתות ברית בגוף הלוחות. בהתאם לחלוקת-חצאין של כריתות-ברית בגופן של הדברות.

ו. וזה הוא מה שאנו מוצאים בתורה, שהלוחות חולקים הם שם ברית לעצמם, (מקרא מפורש הוא בואתחנן, ויגד לכם את בריתו, את עשרת הדברים). אף על פי שכל התורה כולה, היא ספר הברית. מפני שבאמרנו, שהתורה היא ספר הברית, הכונה היא שהדברים של הספר הזה, הם הם הדברים, שעליהם ועל קיומם, נכרתה הברית. כלומר, הדברים האלה מהווים, את תוכן הברית. אבל אורו של מעשה כריתות-הברית גנוז הוא, אך ורק בשני לוחות הברית. כאופן, שהמושג „ברית“ כשהוא בא במאמר „ספר הברית“, ומושג „ברית“ כשהוא בא במאמר „לוחות הברית“, הרי הם מתפרשים באופן שונה.

ז. ונכונים אנו עכשיו, לקבוע בנפש את האור הגדול הזה: כי המצות של בין אדם למקום, והמצות של בין אדם לחבירו, אינם סתם חלקים או שני מקצועות בכלליותה של תורה; אלא שהעמדת המצות של בין אדם לחבירו על משקל אחד עם המצות של בין אדם למקום, הרי היא עבודה נשגבה לעצמה, עבודה של כריתות-ברית לרגלי הר סיני.

7

8

ח. וחוזרים אנו מכאן לקראת קריאתו של ר' ישראל ז"ל, להמביע את המטבע של דרכי-העיון של הלכה, וגם דרכי-המשא ומתן של הלכה, גם במקצוע של תורת-המדות במצות שבין אדם לחבירו. ושיגרת המחשבה תופסת בזה, כי קריאה זו באה היא, לשם התעוררות, והתחזקות, והתאמצות לסלק את הרפיון ואת ההזנחה, השולמים בשטח זה של תורת המדות במצות שבין אדם לחבירו. לאמתו של דבר, אין תפיסה זו אלא שטחיות הכאה מתוך ניתוק הענפים מן השורש. עלינו להקשיב למקורה של הקריאה הזו, כשהיא בוקעת מראשי ההרים. בזמנים שונים, אנו מוצאים אצל האומה מעשים ועבודות של חידוש כריתות-הכרית, בכחינת „לכו נחדש את המלוכה“. עיקר ענינה של קריאתו הגדולה של ר' ישראל הוא בזה, שהיא משמשת כרוז, לחידוש כריתות-הכרית של שיוון שני הלוחות.

ט. קריאתו של ר' ישראל, היא היא שהולידה את הספר „חפץ חיים“ ואת הספר „אהבת חסד“. כודאי שזה אמת, אבל לעמקו של דבר עלינו לדעת, שאין עצם הופעת הספרים פסגת ההישג בזה. אלא שנקודת-הפסגה בזה היא, שספר „משנה ברורה“, וספר „חפץ חיים“, שניהם יצאו מקולמוס אחד ומלב אחד. הלא זו היא העבודה הקדושה של השואת שני הלוחות, לשם התחדשות כריתות הכרית, הנתונה בארון-הכרית.

פרק ב

י. אין בארון רק שני לוחות האבנים. אשר הניח שם משה. ופליגי בזה תנאי, אם פסוק זה בא לרבויי ספר תורה, או לאפוקי ספר-תורה. דהך תנא דסבירא ליה לרבויי ספר תורה, דריש ליה לקרא דאין מיעוט אחר מיעוט, אלא לרבנות. ואידך תנא תופס לענין זה קרא כפשוטו דבא למעט ספר-תורה. יעוין שם בבא בתרא דף י"ד. ומדברי שניהם נלמד, שיש כאן בלימה מפורשת של ההדגשה, על העדרו של הספר-תורה בארון. דאפילו להך תנא דמרכה ליה ספר-תורה, מכל מקום, מדלא נפקא ליה ריבוי זה אלא ממיעוט אחר מיעוט, שמע מינה, דיש כאן צד של מיעוט, אלא שמכל מקום נתרבה בכחם של צדדים אחרים המכריעים את צד המיעוט. כידוע שזה הוא

8

האיין רוכב נב ארטיק פיס

(9)

נועם

כי תשא

אלימלך

קנט

זה יתנו כל העובר על הפקודים. פירוש הכתוב מלמד הצדיק המשפיע אשר הולך ועובר במדריגה הזאת להיות פוקד השפעות לישראל אזי יחזיק עצמו תמיד מחצית, פירוש יחשוב תמיד שכל מעשיו אינם אל מחצה, רצה לומר כל דבר מעשה טוב אשר יעשה אינה עושה בשלימות גמור אלא חצי כפי הראוי להיות * השקל, פירוש לכן ישקול בפלס מאזני שכלו כל דבר אשר יעשה קודם עשותו אם הוא מצד הטוב או להיפך חלילה * בשקל הקודש, רצה לומר כדי לשקול ולהכריע אל הקדושה *

העשיר לא ירבה. דאיתא בגמרא איזה עשיר השמח בחלקו, יש לומר הפירוש על דרך שאמרו חז"ל (תגיגה טו.) זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בגן עדן לא זכה כו', ואמרו רבותינו ז"ל איזהו עשיר כו', רצה לומר שיהא בטוח בעשרו שחבירו לא יטול חלקו בגן עדן, רק הוא עצמו ישמח בחלקו הטוב * ואמר הכתוב העשיר, פירוש גם אם במדריגת עשיר שתשמח בחלקך בגן עדן אף על פי כן לא ירבה, רצה לומר לא יחזיק עצמו במדריגה יתירה וגדולה, רק שאינו אלא מחצה כנ"ל * והדל לא ימעט, פירוש הדל במצות אף על פי כן לא יתייאש עצמו חלילה לילך שובב בדרך לבו אלא אף על פי כן ישוב לד' לתת תרומת ד' *

או יאמר כי תשא כו', פירוש שכל כוונתו יהיה רק להעלות השכינה הנקראת ראש כנ"ל וזה לך ה' הגדולה והגבורה כו' (דהי"א כט, יא) דהנה השם יתברך ברוך הוא ברא העולמות למען ישראל להטיב להם כאשר יעבדו ויתקנו כל אחד את שורשו. וזהו לך ה' הגדולה, פירוש מה שאנו משבחים כל זאת אין כוונתנו רק למען שמך לך דייקא, רצה לומר בשבילך * והמתנשא לכל לראש, פירוש והשם יתברך ברוב רחמיו עושה חסד עם כל אדם ומנשאו לראשו, דהיינו לשורשו וזהו ה' מנת חלקי וכוסי (תהלים טו, ה)

רצה לומר כל חלקי אינו אלא ליתן מנות לה' * אתה תומך גורלי, פירוש כנ"ל ואתה ברחמיך תומך אותי לגורלי, דהיינו לשורשו וקל להבין: **ועשית** כיור נחושת כו'. נראה לפרש, דהנה ציוה השם יתברך ליקח בבגדי כהונה ג' דברים זהב, כסף, נחושת, יש לומר שתורה הקדושה רמזה לאדם הרוצה לכנוס אל הקדושה ועבודתו יתברך צריך הכנעה מתחילתה עד תכלית הכנעה כמאמר התנא (אבות פ"ד מ"ד) מאד מאד הוי שפל רוח, ולזה רמז אותיות זהב שכל אות הוא מספר מועט מאות שלפניו לרמז להאדם הרוצה לכנוס אל הקדושה שהיא מדרגה חשובה שהוא רמז זהב דבר חשוב צריך לשבר גבהותו וגדלותו אשר טמן בקרבו עד תכלית הכנעה צריך למעט עצמו * כסף, רמז לאהבה ותשוקה בעבודת הבורא יתברך כמו נכסף נכספת כו' (בראשית לא, ל) ואותיות כסף עולה במספרו כל אות מרובה מאות הקודמת רמז שצריך להתגבר ולעלות למעלה מעלה בכל פעם עד תכלית יכולתו ואפשרו בעבודתו יתברך עד אין תכלית * ונחושת, לשון נחש לשון נופל על הלשון, רצה לומר הגשמיות, דהיינו אכילה ושתייה ועניני גשמיות עולם הזה הבא מצד הנחש צריך להכניס הכל אל הקדושה שיאכל וישתה בקדושה ובטהרה ובמחשבות טהורות הכל למען עבודתו יתברך ובזה הוא גורם השפעות לישראל ולעולם *

וזהו ועשית כיור, דהכיור הוא דבר המשפיע ומריק מים מהדדים שבתוכו וציוה השם יתברך שיעשה כיור שיגרום השפעות על ידי נחושת, היינו על ידי הגשמיות שינהג עצמו בהם בקדושה ובטהרה * וכנו נחושת, כנו הוא לשון מושב ויסוד, דהיינו שיעשה יסוד גמור להשפעות להשפיע לישראל על ידי הגשמיות * ולכן מתחילה לא רצה משה רבינו עליו השלום לקבל מראות הצובאות שיעשה מהם הכיור עד

(9)

כ"ג
אפר
א' י"ט

הרב אברהם שמואל גי'אן סונו ז"ל

(10)

כתב כי תשא סופר שמו

ובזה יש לפרש הא דכתיב [להלן לה, ו] ה' ודרשו ז"ל [כ"ה יז:] אחת קודם שיחטא אדם, והקשה הרא"ש [סס] קודם שיחטא אין צריך רחמים, כי על המחשבה אין האדם נענש. ולדברינו י"ל אחת קודם שיחטא, כי אם ה' רואה שיחטא אדם נותן לו מקום לטעות כדי שיהיה לו התנצלות כשיעשה תשובה, וזה חסד אל שחפץ להטיב, וק"ל:

במדרש [מנמומא יג], נתקשה משה רבינו ע"ה והראה לו הקב"ה כמין מטבע של אש מתחת כסא הכבוד ואמר לו זה יתנו כזה יתנו. נ"ל לפרש, הנה כ' הרמב"ן שאלו שחטאו בעגל בפועל נהרגו ואלו שנשארו לא עבדוהו רק עמדו וראו ובמחשבתם האמינו, עיין ברמב"ן. והנה בע"ז מעניש ה' גם על המחשבה [קידושין מ.], וכי הרא"ש ז"ל היינו שאם עובד ע"ז נענש גם על המחשבה, ואמרו ז"ל [יומא כט.]. הרהורי עבירה קשין מעבירה, וכי הרמב"ם [עיין מו"נ חלק ג' פרק מ'] כי פוגם הנפש, משא"כ המעשה בלי מחשבה אינו פוגם בנפש. והנה השקלים היו לכפר על העגל, הגם שאלו שנשארו לא חטאו בפועל, מ"מ צריכים כפרה כמו עולה שמכפרת על הרהורי עבירה [מנמומא ט"ז עו], וע"ז מרמז מחצית השקל, שעבירה שהיא במעשה ובמחשבה היא עבירה בשלימות, משא"כ במחשבה לחוד או בפועל לחוד. ולהיות שאלו הנשארים לא חטאו רק במחשבה לכן הביאו מחצית השקל להורות שצריכים תשובה וכפרה על חצי עבירה. והיינו שנתקשה משה רבנו ע"ה למה מחצית השקל, והראה ה' כמין מטבע של אש מתחת כסא הכבוד, היינו שגם שלא חטאו במעשה מ"מ הרהורי עבירה היו כאן ופוגם הנפש חלק אלקי המגעת עד כסא הכבוד וצריכין כפרה, ודווקא מחצית כמ"ש. והיינו העשיר לא ירבה וכו' וכולם שווים וכו',

לכפר על נפשותיכם, שהיא כפרה על שחטאו בנפשם ופגמו אותה ולא בפועל:

ועפ"ז יש לפרש מאמר חז"ל בש"ס מגילה [ג:] ידע הקב"ה שעתיד המן לשקול על ישראל, לכן הקדים שקליהם עיי"ש. כי המן ידע שיש בידם עון ע"ז שהשתחו לצלם, ובאמת אנוסים היו ולא היה רק מעשה בלא מחשבה [עיין מגילה יב.], אלא שיש בידם חטא העגל שהיה במחשבה ולא נהרגו ולא קבלו עונש, וחזי לצרופי עתה שהשתחוו לצלם מעשה בלא מחשבה, ועל דא סמך מלך קשה כהמן שיכול לישראל, ובאמת היה נתקיים גזירתו לולי ה' הקדים שקלים לכפר על הנפש החוטאת במחשבה, והיינו דאמרו ז"ל לכן הקדים שקליהם לשקליו וק"ל:

עוד נ"ל במדרש הנ"ל. ויש לדקדק כפל לשון זה יתנו וכזה יתנו, והנה כבר האריכו המפרשים כל אחד למעניתו למה ציוה ה' במחצית השקל ולא שקל שלם. ונ"ל כי נדבת המשכן היה לכפר על ענין העגל, והיינו תחת שכפרו בעגל ולא האמינו כי ד' משגיח עליהם בלי ממוצע, יעשו את המשכן לשכון כבוד ה' בתוכם ואמונה זו היא הכפרה. והנה אם אמנם דרכי התשובה לא ננעלו, מ"מ אלמלא הקב"ה עוזר לאדם להוציא מחשבתו אל הפועל לא יוכל לו, רק כשאדם חפץ להטיב מעשיו ה' בעוזרו, וכי כן אין לאדם בתשובה רק החצי וחציו לד' העוזר והסומך הנופלים ממנו לשוב אליו. ולכן ציוה שיתן כל אחד מחצית השקל ולא שקל שלם להראות להם כי להם רק חצי התשובה והיתר מד' הוא. ואומר מעתה כי נתקשה משה רבנו ע"ה והיה תמוה לו למה ציוה בנתינת מחצית השקל ולא שקל שלם, והראה לו ד' כמין מטבע של אש מתחת כסא הכבוד, היינו שהראהו כי אין בידם רק חצי הדבר כי הוא העוזר

→

(א"ע)

→

→

(10)

נמשך שרש החיים . והיא ענין אחד עם ח"ן שהוא גי' ח"ם . ולזה היה הישועה דרך זה שעי"ז ותשא חן . נמשך החיים לכל ישראל :

ברוך מרדכי היהודי . ברוך הוא לשון מקור : כמו בריכה שממנה נובע ומתפשט לכל הנהרות . רומז שקדושת פורים היא בחי' מקור ושרש לקדושת כל השנה . לכן אין צפורים שום מלוכה חדשה מיוחדת . כמו בכל המועדים . שיש בכל מועד מלוכה חדשה : כמו בפסח הכזית מלה . [*צסכות הסוכה וכו' מינים] אבל צפורים אין שום מלוכה חדשה מיוחדת . ואדרבה . המלוכה היא רק משתנה ושמתה . להשתנה ולשמוח [*גם המ"מ ומל"א מובג בכל השנה וכמבוא' במ"א ובפוסקים לענין שהחיינו] . מפני שהוא המקור . והוא כענין מאמר הו"ב"ק מפני מה לא אשתכח מנח ציומא שביעאה . משום דהאי יומא מתברכין מיניה כל שחא יומין עילאין . והו"ע חייב איניש לבסומי צפוריא עד דלא ידע בין א"ה לברוך מרדכי . רומז שקדושת פורים היא ממקור העליון . ששם אין שום תפיסה וכשגה . אף שקדושת כל המועדים המה משורש קדושה שלמעלה . מ"מ יש בהם לך תפיסה מהמת המלות מעשיות שיש בהם . לא כן קדושת הפורים אינו צשום לך תפיסת אדם . והו עד דלא ידע . והו ברוך מרדכי היהודי . ברוך הוא מקור כנ"ל . וגם ר"ת "מרדכי" היהודי . אותיות השם הקדוש מ"ה . המורה על מקורא דכולא . כדליתא בחיקוני זב"ק . איבו שם מ"ה דליבו אורח אגילות . ואיבו שקיף דלילגא כו' . ולזה הפורים צסוף השנה מסדר החדשים . וממנו מתחיל התפשטות הקדושה להתחלת השנה . והוא ג"כ בחי' השם הקדוש מ"ה כתר עליון . דליבו כתר מלכות . מגיד מראשית אחרית כידוע : ר"ת "ברוך" מרדכי" היהודי . גי' שני השמות הקדושים . הו"ה חב"ה . רומז על תיקון ההוב והעתיד : וממילא נתקן גם העבר :

על מצות לית מזינו כלשון זה : מה דעלך כני לחברך לא תעביד וכו' כלל כל החורה כולה . וכאשר קיימו וקיבלו אח החורה מחדש . נפתח להם מקור ושרש כלליות החורה במלות משלוח מנות : המורה על גדול אהבה בין איש לרעהו . ולא מנה אחת רק שתי מנות . המורה על רבוי והתפשטות האהבה ביותר . בגדול נדיבות הלב . וזוה ככלל טהרת הלב בכל הז' מדות הקדושות שהם כלליות החו"ק . כי הוא זה אהבת חסד שצדקושה . ומלד האהבה שאובצ לרעהו כמוהו . פשיטא שאין מקום רטון להגביר נגדו . והו הטברה שבמדת הגבורה . גם אם חבירו חביב עליו . אין מקום להתפאר עליו . וזה הטברה במדת החפארת . ופשיטא שאין שייך רטון יעוה לא' על חבירו . וכן בכל השבע מדות . ורמז בר"ת "זמשלוח" מנות "איש" לרעהו גי' ע"ז . רומז על הז' מדות . וכל מדה כלולה בעשר . ורומז שמאבהב ונדבת הלב שאנו משיגים בצפורים . נמשך לנו הטברה בכל השבע מדות אכ"ר :

ה' הפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר . להבין ענין יגדיל תורה . איך שייך לומר לשון הגדלה והוספה על החורה . שהיא נלחייט . ועליה אין להוסיף וממנה אין לגרוע . וכל הנביאים לא פחתו ולא הוסיפו על מה שכתוב בתורה . אך י"ל שע"ז מסיים הפסוק ויאדיר . הרומז ליום הפורים שהוא בחודש אדר . ויום זה הוא עת ותוקף החו"ק . במה שקבלנו אותה מחדש אחר כל שפלות מעמדנו שהיה אז . והכל נמתק . ונכנסנו מחדש תחת עולו ית' . והמתקה זו היא גידול החורה . והו יגדיל תורה ע"י ויאדיר . שהשפיע לנו הש"י קדושת החודש אדר וכנ"ל :

תרכ"ו

שבת הוא מלעוק ורפואה קרובה לבא . יתכן גם על פורים . כדליתא בספיק' עבודת ישראל . שפורים הוא מעין קדושת שבת . כש"י ונוו מאויביהם . שמלת ונוו מורה על קדושת שבת מקור הנייחא . וכמו שבשבת אין שייך שום זעקה . כן גם צפורים אין שייך שום זעקה . כי צדקושת פורים נמתק הכל . שכמו שהיה אז מוכן יום זה לפני הישועה לתכלית הדוחק ח"ו . ובהפך מאכל ליו"ט .

זבזשלות מנות איש לרעהו . ענין המלוכה של ומשלוח מנות . י"ל מפני שצפורים זמן קבלת החורה מלדנו כידוע . ועיקר הכולל כל החו"ק היא אהבת ישראל . כמו שאר"ל ואהבת לרעך כמוך . וזו כלל גדול בתורה . ולשון כלל . היינו שזה כולל כל החורה . וזוה נכלל כל המ"ע והל"ת . כי גם

(11)

(11)